

# مدیریت نظام های بهره برداری کشاورزی در ایران

مؤلفان

دکتر حسین شعبانعلی فمی

مهندس زهرا قارون - مهندس جواد قاسمی

انتشارات سروا

تهران، ۱۳۹۱

|                           |                                                                                                        |
|---------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه :                 | شعبانعلی، حسین فمی                                                                                     |
| عنوان و نام پدید آورنده : | مدیریت نظام های بهره برداری کشاورزی در ایران /<br>لمولفین / حسین شعبانعلی فمی، زهرا قارون و جواد قاسمی |
| مشخصات نشر :              | تهران، سروا، ۱۳۹۱                                                                                      |
| مشخصات ظاهری :            | ۳۲۰ ص، مصور، جدول و نمودار                                                                             |
| شابک :                    | ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۳۸-۲۶-۸                                                                                      |
| وضعیت فهرست نویسی :       | فیبیا                                                                                                  |
| موضوع موضوع :             | کشاورزی - ایران - بهره برداری                                                                          |
| شناسه افزوده :            | قارون، زهرا                                                                                            |
| شناسه افزوده :            | قاسمی، جواد                                                                                            |
| رده بندی کنگره :          | ۱۳۹۱ ۴م ۷۲/۳ HD۲۰۶۵                                                                                    |
| رده بندی دیویی :          | ۳۳۸/۱۰۹۵۵                                                                                              |
| شماره کتابشناسی ملی :     | ۲۹۵۲۲۶۹                                                                                                |

|                        |                                                             |
|------------------------|-------------------------------------------------------------|
| نام کتاب :             | مدیریت نظام های بهره برداری کشاورزی در ایران                |
| تالیف :                | دکتر حسین شعبانعلی فمی، مهندس زهرا قارون و مهندس جواد قاسمی |
| ناشر :                 | سروا                                                        |
| ناشر همکار :           | آوای مسیح                                                   |
| نوبت چاپ :             | اول                                                         |
| سال چاپ :              | ۱۳۹۱                                                        |
| شابک :                 | ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۳۸-۲۶-۸                                           |
| چاپ :                  | چاپ فرشویه                                                  |
| قیمت :                 | ۱۴۰۰۰۰ ریال                                                 |
| تیراژ :                | ۱۰۰۰ نسخه                                                   |
| ناظر و مسئول فنی چاپ : | رضا غلامی                                                   |

مرکز چاپ و توزیع، نشر و پخش غلامی

انقلاب - خیابان ابوریحان - کوچه عنصری پلاک ۱۱ درب سمت راست - زنگ اول  
 همراه ۰۹۱۲۶۹۹۵۸۳۲ تلفن پخش ۶۶۹۶۳۱۲۷ Email:atk\_ir@yahoo.com  
 حق چاپ برای ناشر محفوظ است

## پیشگفتار

کشاورزی کارکردهای متنوع و گوناگونی در توسعه یک کشور دارد که مهم‌ترین آن تأمین غذای سالم و کافی برای آحاد مردم و یا تضمین امنیت غذایی است. دستیابی به این هدف بدون شناخت کامل فرآیندها و ساختار بخش کشاورزی امکان‌پذیر نیست چرا که مانند همه نظام‌های دیگر، مشکلات این بخش نیز در دو دسته فرآیندی و ساختاری قابل تقسیم است. البته این دو دسته مشکل نیز به یکدیگر مرتبط بوده و تغییرات آن‌ها به هم وابسته است. بخش کشاورزی همزمان با تحولات فرآیندی که ناشی از توسعه علوم و فناوری بوده، به لحاظ ساختاری نیز در طول دهه‌های گذشته دچار تحول شده است. امروزه نیز بررسی‌ها حاکی از ضرورت تحولات بیشتر در این ده بعد می‌باشد.

شناخت و تحلیل نظام‌های بهره‌برداری، دیدگاه مناسبی در خصوص ساختار بخش کشاورزی ارائه می‌نماید که خود پایه و اساس پذیرش و سازگارسازی هرگونه الگوی - مدیریتی است. این نظام‌ها در طول سال‌های گذشته دچار تحولات زیادی شده‌اند که دو نقطه عطف آن‌را می‌توان اجرای برنامه اصلاحات ارضی دهه ۴۰ و پیروزی انقلاب اسلامی دانست. با اجرای برنامه اصلاحات ارضی، بندها و نظام‌های اربابی روستایی رو به افول نهاده و نظام‌های بهره‌برداری دهقانی، شرکت‌های سهامی زراعی، شرکت‌های کشت و صنعت و تعاونی‌های تولید کشاورزی توسعه پیدا نمودند. با پیروزی انقلاب اسلامی تعداد زیادی از شرکت‌های سهامی زراعی منحل ولی نظام‌های جدیدی موسوم به مشاع‌های روستایی به منصفه ظهور رسیدند. بررسی این تحولات، شناخت خوبی نسبت به ساختار بخش کشاورزی ارائه می‌نماید که خود پیش‌نیاز برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و مدیریت در این بخش است.

کتاب حاضر تلاش می‌کند تا با بیانی ساده، نظام‌های مهم بهره‌برداری را مورد بررسی قرار دهد. سطح مطالب انتخاب شده برای این مجموعه به گونه‌ای است که برای طیف وسیع‌تری از کارشناسان، دانشجویان و علاقه‌مندان قابل استفاده باشد و از ذکر پیچیدگی‌ها و تحلیل آن‌ها در هر نظام اجتناب شده است. تعدادی از فصول این کتاب بیشتر بر ارائه شناخت نسبت به نظام‌های بهره‌برداری متمرکز است و تعدادی دیگر برخی از حیطه‌های اساسی

مدیریتی این نظام‌ها را ذکر می‌نمایند. یادآور می‌شود با توجه به اینکه نظام‌های کشاورزی پایدار در کتاب دیگری توسط همین مولف مورد توجه قرار گرفته، از ذکر مباحث آن در اینجا پرهیز شده است. بنابراین علاقه‌مندان برای کسب اطلاعات بیشتر در خصوص این نظام‌ها مانند کشاورزی اجتماع-پشتیان، نظام‌های جنگل-زراعی، کشاورزی دقیق، کشاورزی حفاظتی، کشاورزی پایا، کشاورزی ارگانیک و نظایر آن می‌توانند به کتاب مذکور که ناشر آن موسسه فرهنگی هنری تربیت است مراجعه نمایند.

امید است مجموعه حاضر گام کوچکی در ارتقاء شناخت و آگاهی کارشناسان دلسوز و پرتلاش کشاورزی کشور در خصوص نظام‌های بهره‌برداری بوده و در بهبود آشنایی با ساختار بخش کشاورزی موثر و مفید باشد. مولفان بر خود لازم می‌دانند از جناب آقای دکتر اصغر باقری، عضو هیات علمی دانشگاه محقق اردبیلی که با دقت و حوصله فراوان زحمت ویراستاری کتاب حاضر را بر عهده داشتند و نکات ارزنده‌ای را در جهت غنی‌تر شدن آن بیان نمودند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند. همچنین، از مدیر کل محترم نظام‌های بهره‌برداری وزارت جهاد کشاورزی جناب آقای مهندس طباطبایی و سایر همکاران محترمشان که در تأمین برخی منابع مورد نیاز مساعدت نمودند، صمیمانه قدردانی می‌گردد. ضمناً از انتشارات سروا که زحمت چاپ این اثر را بر عهده گرفتند نیز سپاسگزاری می‌شود.

پاییز ۱۳۹۱

حسین شعبانعلی فمی

زهرا قارون جواد قاسمی

## فهرست مطالب

### فصل اول: کلیات

|    |                                                             |
|----|-------------------------------------------------------------|
| ۳  | وضعیت نظام‌های بهره‌برداری در کشور                          |
| ۳  | وضعیت منابع طبیعی پایه کشور                                 |
| ۷  | جغرافیای اراضی کشاورزی در ایران                             |
| ۸  | استعداد اراضی کشاورزی ایران                                 |
| ۹  | مفاهیم اساسی نظام‌های بهره‌برداری                           |
| ۱۵ | تعریف نظام بهره‌برداری                                      |
| ۱۸ | تحولات نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران                |
| ۱۹ | نظام‌های بهره‌برداری در ایران قبل از اصلاحات ارضی           |
| ۲۲ | ویژگی‌های نظام‌های بهره‌برداری در ایران قبل از اصلاحات ارضی |
| ۲۳ | مشکلات نظام‌های بهره‌برداری در ایران قبل از اصلاحات ارضی    |
| ۲۳ | اصلاحات ارضی                                                |
| ۲۵ | نظام‌های بهره‌برداری در ایران بعد از اصلاحات ارضی           |
| ۲۶ | انواع نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی                          |

### فصل دوم: نظام بهره‌برداری خرد و دهقانی

|    |                                                 |
|----|-------------------------------------------------|
| ۳۸ | وضعیت نظام‌های بهره‌برداری خرد و دهقانی در کشور |
| ۳۸ | نظام بهره‌برداری دهقانی                         |
| ۴۵ | انواع نظام‌های بهره‌برداری دهقانی               |
| ۴۶ | ویژگی‌های نظام بهره‌برداری دهقانی               |
| ۴۹ | مشکلات نظام بهره‌برداری دهقانی                  |
| ۵۲ | فرصت‌های توسعه و بهبود نظام بهره‌برداری دهقانی  |

## فصل سوم: شرکت‌های سهامی زراعی

|    |                                                     |
|----|-----------------------------------------------------|
| ۵۸ | وضعیت شرکت‌های سهامی زراعی در کشور                  |
| ۵۹ | شرکت‌های سهامی زراعی                                |
| ۶۱ | فرآیند تشکیل یک شرکت سهامی زراعی                    |
| ۶۳ | دلایل و اهداف شکل‌گیری شرکت‌های سهامی زراعی در کشور |
| ۶۴ | ارکان شرکت‌های سهامی زراعی                          |
| ۶۷ | ویژگی‌های شرکت‌های سهامی زراعی                      |
| ۶۹ | مزایای شرکت‌های سهامی زراعی                         |
| ۷۱ | مشکلات و تنگناهای شرکت‌های سهامی زراعی              |
| ۷۲ | عوامل مؤثر در انحلال شرکت‌های سهامی زراعی           |
| ۷۴ | راهکارهای بهبود و توسعه شرکت‌های سهامی زراعی        |

## فصل چهارم: شرکت‌های تعاونی تولید روستایی

|     |                                                              |
|-----|--------------------------------------------------------------|
| ۷۸  | وضعیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در کشور                  |
| ۸۰  | مفهوم تعاون                                                  |
| ۸۱  | اهمیت شرکت‌های تعاونی                                        |
| ۸۳  | شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                                |
| ۸۵  | دلایل و اهداف شکل‌گیری شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در کشور |
| ۸۷  | ارکان شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                          |
| ۹۲  | وظایف اعضا در شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                  |
| ۹۳  | ویژگی‌های شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                      |
| ۹۷  | اهمیت مشارکت روستاییان در شرکت‌های تعاونی تولید روستایی      |
| ۹۹  | مسائل و مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                 |
| ۱۰۰ | شرکت‌های تعاونی تولید روستایی پس از انقلاب اسلامی            |
| ۱۰۱ | نقش تعاونی‌های تولید روستایی در کارآفرینی                    |

### فصل پنجم: شرکت‌های کشت و صنعت

|     |                                                   |
|-----|---------------------------------------------------|
| ۱۰۵ | وضعیت شرکت‌های کشت و صنعت در کشور                 |
| ۱۰۷ | شرکت‌های کشت و صنعت                               |
| ۱۰۷ | اهداف شکل‌گیری شرکت‌های کشت و صنعت در کشور        |
| ۱۰۸ | ویژگی‌های شرکت‌های کشت و صنعت                     |
| ۱۰۹ | انواع شرکت‌های کشت و صنعت                         |
| ۱۱۴ | مشکلات شرکت‌های کشت و صنعت (قبل از انقلاب اسلامی) |
| ۱۱۵ | شرکت‌های کشت و صنعت پس از پیروزی انقلاب اسلامی    |

### فصل ششم: نظام بهره‌برداری مشاع

|     |                                             |
|-----|---------------------------------------------|
| ۱۱۸ | روند شکل‌گیری نظام بهره‌برداری مشاع در کشور |
| ۱۲۲ | مفهوم مشاع                                  |
| ۱۲۲ | نظام بهره‌برداری مشاع                       |
| ۱۲۴ | سرمایه‌گذاری در مشاع‌ها                     |
| ۱۲۶ | موانع و مشکلات نظام‌های بهره‌برداری مشاع    |
| ۱۲۹ | اهمیت و ضرورت ساماندهی واحدهای مشاع         |

### فصل هفتم: نظام‌های تولید دامی در ایران

|     |                                                            |
|-----|------------------------------------------------------------|
| ۱۳۴ | نظام تولید دامی                                            |
| ۱۳۹ | رعیافت سازمان خواروبار جهانی برای برنامه‌ریزی بخش امور دام |
| ۱۴۳ | نظام‌های تولید دامی و محیط زیست                            |
| ۱۴۶ | فرآیندهای تولیدی در نظام تولید دامی                        |
| ۱۴۷ | طبقه‌بندی نظام‌های تولید دامی در ایران                     |
| ۱۵۲ | تغییر و تحول در نظام‌های تولید دامی در ایران               |

## فصل هشتم: کشاورزی قراردادی

|     |                                                                |
|-----|----------------------------------------------------------------|
| ۱۵۸ | تاریخچه کشاورزی قراردادی                                       |
| ۱۵۹ | کشاورزی قراردادی                                               |
| ۱۶۱ | انواع نظام‌های کشاورزی قراردادی                                |
| ۱۶۱ | مدل‌های عمده کشاورزی قراردادی                                  |
| ۱۶۲ | مزایای کشاورزی قراردادی                                        |
| ۱۶۳ | موانع و مشکلات کشاورزی قراردادی                                |
| ۱۶۵ | عوامل مؤثر بر موفقیت نظام کشاورزی قراردادی                     |
| ۱۶۶ | مروری بر نظام‌های بهره‌برداری قراردادی در برخی از کشورهای جهان |

## فصل نهم: یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی

|     |                                             |
|-----|---------------------------------------------|
| ۱۷۲ | تاریخچه یکپارچه‌سازی اراضی                  |
| ۱۷۴ | مفهوم یکپارچه‌سازی اراضی                    |
| ۱۷۶ | ضرورت یکپارچه‌سازی اراضی                    |
| ۱۷۷ | انواع یکپارچه‌سازی اراضی                    |
| ۱۷۹ | اهداف یکپارچه‌سازی اراضی                    |
| ۱۸۱ | روش‌های یکپارچه‌سازی اراضی                  |
| ۱۸۲ | شیوه‌های اجرایی یکپارچه‌سازی اراضی در ایران |
| ۱۸۴ | عوامل مؤثر در یکپارچه‌سازی اراضی            |
| ۱۸۵ | مزایای یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی           |
| ۱۸۶ | موانع و مشکلات در یکپارچه‌سازی اراضی        |
| ۱۸۶ | راهکارهایی جهت یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی   |

## فصل دهم: مکانیزاسیون کشاورزی

|     |                           |
|-----|---------------------------|
| ۱۹۰ | مفهوم مکانیزاسیون کشاورزی |
|-----|---------------------------|



|                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------|-----|
| سیر تکامل مکانیزاسیون کشاورزی در جهان.....                   | ۱۹۰ |
| سیر تکامل مکانیزاسیون کشاورزی در ایران.....                  | ۱۹۱ |
| نقش و اهمیت مکانیزاسیون کشاورزی.....                         | ۱۹۵ |
| شاخص‌های مکانیزاسیون.....                                    | ۱۹۶ |
| اهداف مکانیزاسیون کشاورزی.....                               | ۱۹۷ |
| عوامل اقتصادی و مدیریتی فنی در مکانیزاسیون کشاورزی.....      | ۱۹۸ |
| محدودیت‌ها و تکنالهای اصلی مکانیزاسیون کشاورزی در ایران..... | ۱۹۹ |
| تعیین و تدوین استراتژی‌های مکانیزاسیون کشاورزی.....          | ۲۰۰ |

### فصل یازدهم: ریسک و مدیریت آن در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| مفهوم ریسک.....                                        | ۲۰۴ |
| ریسک در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....              | ۲۰۵ |
| اثرات ریسک بر کارایی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی..... | ۲۰۹ |
| مدیریت ریسک در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....       | ۲۱۱ |
| راهبردهای مدیریت ریسک در نظام‌های بهره‌برداری.....     | ۲۱۳ |
| نقش دولت در مدیریت ریسک نظام‌های بهره‌برداری.....      | ۲۲۱ |

### فصل دوازدهم: به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| مفهوم فناوری اطلاعات.....                                            | ۲۲۶ |
| مؤلفه‌های فناوری اطلاعات.....                                        | ۲۲۸ |
| ویژگی‌های فناوری اطلاعات.....                                        | ۲۲۹ |
| اهمیت به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی..... | ۲۳۰ |
| نقش و کاربرد فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....     | ۲۳۱ |
| کاربرد سنجش از دور (RS) در کشاورزی.....                              | ۲۳۳ |
| کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) در آبیاری و زهکشی.....          | ۲۳۴ |
| مزایای به‌کارگیری فناوری اطلاعات در بخش کشاورزی.....                 | ۲۳۵ |

مروری بر تجارب برخی از کشورهای در حال توسعه در به‌کارگیری فناوری اطلاعات در بخش

کشاورزی ..... ۲۳۷

راهکارهای به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی کشور ..... ۲۴۰

### فصل سی‌وهفتم: سرمایه اجتماعی و توسعه نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی

پیدایش مفهوم سرمایه اجتماعی ..... ۲۴۴

مفهوم سرمایه اجتماعی ..... ۲۴۵

نظریه‌های سرمایه اجتماعی ..... ۲۵۳

ویژگی‌های سرمایه اجتماعی ..... ۲۵۴

طبقه‌بندی سرمایه اجتماعی ..... ۲۵۷

سنجش سرمایه اجتماعی ..... ۲۵۹

سرمایه اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی ..... ۲۶۰

نقش سرمایه اجتماعی در توسعه ..... ۲۶۱

سرمایه اجتماعی و روستا ..... ۲۶۴

نقش سرمایه اجتماعی در توسعه کشاورزی و روستایی ..... ۲۶۶

سرمایه اجتماعی و نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی ..... ۲۶۷

### فصل چهاردهم: راهبردهای اصلاح ساختار و سازمان نظام‌های بهره‌برداری

#### کشاورزی

راهبردهای اصلاح ساختار و سازمان نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی ..... ۲۷۱

فهرست منابع و مآخذ ..... ۳۰۵

## فهرست مطالب

### فصلی اول: کلیات

|    |                                                             |
|----|-------------------------------------------------------------|
| ۳  | وضعیت نظام‌های بهره‌برداری در کشور                          |
| ۳  | وضعیت منابع طبیعی پایه کشور                                 |
| ۷  | جغرافیای اراضی کشاورزی در ایران                             |
| ۸  | استعداد اراضی کشاورزی ایران                                 |
| ۹  | مفاهیم اساسی نظام‌های بهره‌برداری                           |
| ۱۵ | تعریف نظام بهره‌برداری                                      |
| ۱۸ | تحولات نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران                |
| ۱۹ | نظام‌های بهره‌برداری در ایران قبل از اصلاحات ارضی           |
| ۲۲ | ویژگی‌های نظام‌های بهره‌برداری در ایران قبل از اصلاحات ارضی |
| ۲۳ | مشکلات نظام‌های بهره‌برداری در ایران قبل از اصلاحات ارضی    |
| ۲۳ | اصلاحات ارضی                                                |
| ۲۵ | نظام‌های بهره‌برداری در ایران بعد از اصلاحات ارضی           |
| ۲۶ | انواع نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی                          |

### فصلی دوم: نظام بهره‌برداری خرد و دهقانی

|    |                                                 |
|----|-------------------------------------------------|
| ۳۸ | وضعیت نظام‌های بهره‌برداری خرد و دهقانی در کشور |
| ۳۸ | نظام بهره‌برداری دهقانی                         |
| ۴۵ | انواع نظام‌های بهره‌برداری دهقانی               |
| ۴۶ | ویژگی‌های نظام بهره‌برداری دهقانی               |
| ۴۹ | مشکلات نظام بهره‌برداری دهقانی                  |
| ۵۲ | فرصت‌های توسعه و بهبود نظام بهره‌برداری دهقانی  |

## فصل سوم: شرکت‌های سهامی زراعی

|    |                                                     |
|----|-----------------------------------------------------|
| ۵۸ | وضعیت شرکت‌های سهامی زراعی در کشور                  |
| ۵۹ | شرکت‌های سهامی زراعی                                |
| ۶۱ | فرآیند تشکیل یک شرکت سهامی زراعی                    |
| ۶۳ | دلایل و اهداف شکل‌گیری شرکت‌های سهامی زراعی در کشور |
| ۶۴ | ارکان شرکت‌های سهامی زراعی                          |
| ۶۷ | ویژگی‌های شرکت‌های سهامی زراعی                      |
| ۶۹ | مزایای شرکت‌های سهامی زراعی                         |
| ۷۱ | مشکلات و تنگناهای شرکت‌های سهامی زراعی              |
| ۷۲ | عوامل مؤثر در انحلال شرکت‌های سهامی زراعی           |
| ۷۴ | راهکارهای بهبود و توسعه شرکت‌های سهامی زراعی        |

## فصل چهارم: شرکت‌های تعاونی تولید روستایی

|     |                                                              |
|-----|--------------------------------------------------------------|
| ۷۸  | وضعیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در کشور                  |
| ۸۰  | مفهوم تعاون                                                  |
| ۸۱  | اهمیت شرکت‌های تعاونی                                        |
| ۸۳  | شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                                |
| ۸۵  | دلایل و اهداف شکل‌گیری شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در کشور |
| ۸۷  | ارکان شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                          |
| ۹۲  | وظایف اعضا در شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                  |
| ۹۳  | ویژگی‌های شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                      |
| ۹۷  | اهمیت مشارکت روستاییان در شرکت‌های تعاونی تولید روستایی      |
| ۹۹  | مسائل و مشکلات شرکت‌های تعاونی تولید روستایی                 |
| ۱۰۰ | شرکت‌های تعاونی تولید روستایی پس از انقلاب اسلامی            |
| ۱۰۱ | نقش تعاونی‌های تولید روستایی در کارآفرینی                    |

### فصل پنجم: شرکت‌های کشت و صنعت

|          |                                                        |
|----------|--------------------------------------------------------|
| ۱۰۵..... | وضعیت شرکت‌های کشت و صنعت در کشور.....                 |
| ۱۰۷..... | شرکت‌های کشت و صنعت .....                              |
| ۱۰۷..... | اهداف شکل‌گیری شرکت‌های کشت و صنعت در کشور.....        |
| ۱۰۸..... | ویژگی‌های شرکت‌های کشت و صنعت .....                    |
| ۱۰۹..... | انواع شرکت‌های کشت و صنعت .....                        |
| ۱۱۴..... | مشکلات شرکت‌های کشت و صنعت (قبل از انقلاب اسلامی)..... |
| ۱۱۵..... | شرکت‌های کشت و صنعت پس از پیروزی انقلاب اسلامی.....    |

### فصل ششم: نظام بهره‌برداری مشاع

|          |                                                  |
|----------|--------------------------------------------------|
| ۱۱۸..... | روند شکل‌گیری نظام بهره‌برداری مشاع در کشور..... |
| ۱۲۲..... | مفهوم مشاع.....                                  |
| ۱۲۲..... | نظام بهره‌برداری مشاع.....                       |
| ۱۲۴..... | سرمایه‌گذاری در مشاع‌ها.....                     |
| ۱۲۶..... | موانع و مشکلات نظام‌های بهره‌برداری مشاع.....    |
| ۱۲۹..... | اهمیت و ضرورت ساماندهی واحدهای مشاع.....         |

### فصل هفتم: نظام‌های تولید دامی در ایران

|          |                                                                  |
|----------|------------------------------------------------------------------|
| ۱۳۴..... | نظام تولید دامی.....                                             |
| ۱۳۹..... | رهیافت سازمان خواروبار جهانی برای برنامه‌ریزی بخش امور دام ..... |
| ۱۴۳..... | نظام‌های تولید دامی و محیط زیست.....                             |
| ۱۴۶..... | فرآیندهای تولیدی در نظام تولید دامی.....                         |
| ۱۴۷..... | طبقه‌بندی نظام‌های تولید دامی در ایران.....                      |
| ۱۵۲..... | تغییر و تحول در نظام‌های تولید دامی در ایران .....               |

## فصل هشتم: کشاورزی قراردادی

|     |                                                                |
|-----|----------------------------------------------------------------|
| ۱۵۸ | تاریخچه کشاورزی قراردادی                                       |
| ۱۵۹ | کشاورزی قراردادی                                               |
| ۱۶۱ | انواع نظام های کشاورزی قراردادی                                |
| ۱۶۱ | مدل های عمده کشاورزی قراردادی                                  |
| ۱۶۲ | مزایای کشاورزی قراردادی                                        |
| ۱۶۳ | موانع و مشکلات کشاورزی قراردادی                                |
| ۱۶۵ | عوامل مؤثر بر موفقیت نظام کشاورزی قراردادی                     |
| ۱۶۶ | مروری بر نظام های بهره برداری قراردادی در برخی از کشورهای جهان |

## فصل نهم: یکپارچه سازی اراضی کشاورزی

|     |                                             |
|-----|---------------------------------------------|
| ۱۷۲ | تاریخچه یکپارچه سازی اراضی                  |
| ۱۷۴ | مفهوم یکپارچه سازی اراضی                    |
| ۱۷۶ | ضرورت یکپارچه سازی اراضی                    |
| ۱۷۷ | انواع یکپارچه سازی اراضی                    |
| ۱۷۹ | اهداف یکپارچه سازی اراضی                    |
| ۱۸۱ | روش های یکپارچه سازی اراضی                  |
| ۱۸۲ | شیوه های اجرایی یکپارچه سازی اراضی در ایران |
| ۱۸۴ | عوامل مؤثر در یکپارچه سازی اراضی            |
| ۱۸۵ | مزایای یکپارچه سازی اراضی کشاورزی           |
| ۱۸۶ | موانع و مشکلات در یکپارچه سازی اراضی        |
| ۱۸۶ | راهکارهایی جهت یکپارچه سازی اراضی کشاورزی   |

## فصل دهم: مکانیزاسیون کشاورزی

|     |                                        |
|-----|----------------------------------------|
| ۱۹۰ | مفهوم مکانیزاسیون کشاورزی              |
| ۱۹۰ | سیر تکامل مکانیزاسیون کشاورزی در جهان  |
| ۱۹۱ | سیر تکامل مکانیزاسیون کشاورزی در ایران |

|          |                                                              |
|----------|--------------------------------------------------------------|
| ۱۹۵..... | نقش و اهمیت مکانیزاسیون کشاورزی.....                         |
| ۱۹۶..... | شاخص‌های مکانیزاسیون.....                                    |
| ۱۹۷..... | اهداف مکانیزاسیون کشاورزی.....                               |
| ۱۹۸..... | عوامل اقتصادی و مدیریتی فنی در مکانیزاسیون کشاورزی.....      |
| ۱۹۹..... | محدودیت‌ها و تنگناهای اصلی مکانیزاسیون کشاورزی در ایران..... |
| ۲۰۰..... | تعیین و تدوین استراتژی‌های مکانیزاسیون کشاورزی.....          |

## فصل دوازدهم: ریسک و مدیریت آن در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی

|          |                                                        |
|----------|--------------------------------------------------------|
| ۲۰۴..... | مفهوم ریسک.....                                        |
| ۲۰۵..... | ریسک در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....              |
| ۲۰۹..... | اثرات ریسک بر کارایی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی..... |
| ۲۱۱..... | مدیریت ریسک در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....       |
| ۲۱۳..... | راهبردهای مدیریت ریسک در نظام‌های بهره‌برداری.....     |
| ۲۲۱..... | نقش دولت در مدیریت ریسک نظام‌های بهره‌برداری.....      |

## فصل دوازدهم: به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی

|          |                                                                                 |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------|
| ۲۲۶..... | مفهوم فناوری اطلاعات.....                                                       |
| ۲۲۸..... | مؤلفه‌های فناوری اطلاعات.....                                                   |
| ۲۲۹..... | ویژگی‌های فناوری اطلاعات.....                                                   |
| ۲۳۰..... | اهمیت به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....            |
| ۲۳۱..... | نقش و کاربرد فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی.....                |
| ۲۳۳..... | کاربرد سنجش از دور (RS) در کشاورزی.....                                         |
| ۲۳۴..... | کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) در آبیاری و زهکشی.....                     |
| ۲۳۵..... | مزایای به‌کارگیری فناوری اطلاعات در بخش کشاورزی.....                            |
|          | مروری بر تجارب برخی از کشورهای در حال توسعه در به‌کارگیری فناوری اطلاعات در بخش |
| ۲۳۷..... | کشاورزی.....                                                                    |
| ۲۴۰..... | راهکارهای به‌کارگیری فناوری اطلاعات در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی کشور.....   |

## فصل سی و دوم: سرمایه اجتماعی و توسعه نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی

|     |                                               |
|-----|-----------------------------------------------|
| ۲۴۲ | پیدایش مفهوم سرمایه اجتماعی                   |
| ۲۴۵ | مفهوم سرمایه اجتماعی                          |
| ۲۵۳ | نظریه‌های سرمایه اجتماعی                      |
| ۲۵۴ | ویژگی‌های سرمایه اجتماعی                      |
| ۲۵۷ | طبقه‌بندی سرمایه اجتماعی                      |
| ۲۵۹ | سنجش سرمایه اجتماعی                           |
| ۲۶۰ | سرمایه اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی          |
| ۲۶۱ | نقش سرمایه اجتماعی در توسعه                   |
| ۲۶۴ | سرمایه اجتماعی و روستا                        |
| ۲۶۶ | نقش سرمایه اجتماعی در توسعه کشاورزی و روستایی |
| ۲۶۷ | سرمایه اجتماعی و نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی |

## فصل سی و سوم: راهبردهای اصلاح ساختار و سازمان نظام‌های بهره‌برداری

### کشاورزی

|     |                                                              |
|-----|--------------------------------------------------------------|
| ۲۷۱ | راهبردهای اصلاح ساختار و سازمان نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی |
| ۳۰۵ | فهرست منابع و مآخذ                                           |